

OSVIT

UDRUŽENJE ROMKINJA

Vinaverova 46, Niš

tel: 0800/100 909

tel/fax: 018/ 515 318

e-mail: anaosvit@gmail.com

Analiza zakonskih regulativa za zaštitu od nasilja sa osvrtom na ostvarivanje prava Romkinja sa iskustvom nasilja

Zakonska regulativa nasilja u porodici

Nasilje u porodici se u Srbiji prvi put, kao specifično krivično delo, pominje 2002, u Krivičnom zakoniku, član 118a. Porodični zakon, 2005, u članu 197 definiše nasilje u porodici kao „ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice“¹. 2013, Republika Srbija ratifikovala je Konvenciju Saveta Evrope za sprečavanje i suzbijanje nasilja prema ženama i u porodici, poznatu i kao Istanbulska Konvencija² obavezujući se time na „posebnu pažnju“³ zaštititi žena sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja. 2016. Krivični zakonik Srbije prepoznaje nova krivična dela u kontekstu nasilja prema ženama i nasilja u porodici: **sakaćenje ženskog polnog organa, proganjanje, polno uznemiravanje i prinudni brak.**

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa Istanbulskom Konvencijom nastavljeno je donošenjem Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, koji je na snagu stupio 1. juna 2017. Zakon ima preventivni karakter i propisao je, između ostalog, postupanje institucija i službenika/ca u slučajevima nasilja u porodici. Zakonom je predviđeno izricanje hitnih mera zaštite, osnivanje grupe za koordinaciju i saradnju u sprečavanju nasilja u porodici, standardizovanu obuku za predstavnike postupajućih institucija, procenu rizika od daljeg nasilja ili eskalacije nasilja, osnivanje centrale baze podataka.

Članom 164. Krivičnog zakona od 2002. po prvi put Republika Srbija objavljuje da nasilje u porodici nije lična stvar člana porodice nego, da je to društveno i državno pitanje.

U Srbiji je 2017. godine usvojen Zakon o sprečavanju nasilja u porodici.

- Iskustvo u praksi SOS telefona na romskom i srpskom jeziku, pokazuje da čl.17 ovog zakona nije adekvatno sagledao specifične potrebe Romkinja koje izricanjem hitne mere: mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj. Kako Romkinje žive u proširenim porodicama sa roditeljima nasilnika, u slučaju izricanja hitne mere one budu izložene dodatnoj torturi i nasilju od strane porodice nasilnika i budu primorane da povuku krivične prijave za nasilje u porodici.

¹ Nasilje u porodici, prema ovom zakonu, će biti ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava fizički integritet, mentalno zdravlje ili spokoj drugog člana porodice; (2) Nasilje u porodici, prema paragrafu 1 ovog zakona će konkretno biti: 1) Namerno nanošenje ili pokušaj nanošenja telesnih povreda; 2) Izazivanje straha kroz pretnje smrću ili nanošenja telesnih povreda članu porodice ili drugoj osobi bliskoj članu porodice; 3) Prisila na snošaj; 4) Podsticanje na seksualni čin ili snošaj sa osobom koja još nije navršila 14 godina ili osobom koja ne može da se brani; 5) Ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja sa trećom osobom; 6) Vređanje i drugi oblici drskog, nemilosrdnog i zlonamernog ponašanja.

² Doneta u Istanbulu, Turska, 2011.

³ Zakon o potvrđivanju Konvencije SE o sprečavanju i suzbijanju nasilja prema ženama i u porodici, RS 2013., Oblast primene Konvencije, Član: Strane su se obavezale na posebnu pažnju ženama koje su žrtve rodno zasnovanog nasilja prilikom primene odredbi Konvencije

Studija slučaja:

U kancelariju SOS telefona na romskom i srpskom jeziku dolazi dvadesetšestogodišnja Romkinja sa šestoro dece pri čemu traži zaštitu od nasilja u porodici.

Kaže nam da je svekrva izbacila iz kuće jer je prijavila njenog sina, a svog partnera za nasilje u porodici. Konsultantkinja odlazi sa njom u policijsku stanicu i tu saznaju da je nasilniku izrečena hitna mera zaštite od nasilja u porodici.

Mobilni tim Centra za socijalni rad videvši da je sa šestoro dece odmah kaže da su kapaciteti sigurne kuće popunjeni i da trenutno nemaju gde da je smeste.

Ova studija slučaja pokazuje da Zakonom o suzbijanju nasilja u porodici članom 17 hitne mere, nisu sagledane specifičnosti uslova u kojima žive višestruko marginalizovane žene-Romkinje i neadekvatnost predviđenih hitnih mera, jer kada Romkinje prijave nasilnika, njegova porodica sa kojom žrtva i deca žive, vrši dodatnu torturu i nasilje nad njom i decom zbog prijave njihovog sina. Takođe članom 15. stav 1. Nadležni policijski službenik dostavlja naređenje, odmah posle njegovog uručenja, osnovnom javnom tužiocu na čijem području se nalazi prebivalište, odnosno boravište žrtve, centru za socijalni rad i grupi za koordinaciju i saradnju, a žrtva nasilja pismeno se obaveštava o vrsti hitne mere koja je izrečena. U ovom slučaju žrtva nije obaveštena o izrečenim hitnim merama. Takođe je diskutabilna procena rizika policijskih službenika koji ne poznaju specifičnost uslova života Romkinja.

Grupe za koordinaciju i saradnju

Članom 25. Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, propisano je obrazovanje grupe za koordinaciju i saradnju na području svakog osnovnog javnog tužilaštva. Grupa treba da razmatra svaki slučaj nasilja koji nije okončan pravosnažnom sudskom odlukom u građanskom i krivičnom postupku, izradi individualni plan zaštite i predloži javnom tužilaštvu mere za okončanje sudskog postupka. Osim predstavnika osnovnih javnih tužilaštava, policijskih uprava i centara za socijalni rad, u radu grupe mogu, po potrebi, učestvovati predstavnici obrazovnih, vaspitnih i zdravstvenih ustanova, Nacionalne službe za zapošljavanje, druga pravna lica i udruženja i pojedinci, koji pružaju zaštitu i podršku žrtvama.

Ovim zakonom formirane su Grupe za koordinaciju kojima koordinira OJT, a članovi grupe su predstavnici PU I CSR, sa mogućnošću uključivanja drugih aktera koji rade na prevenciji i zaštiti od nasilja, što nije praksa ili je vrlo retka. Grupa za koordinaciju ne poziva žene o čijim krivičnim prijavama razmatra kada kreira Individualni plan zaštite, što dovodi do neefikasnih planova koji ne odgovaraju potrebama žena sa iskustvom nasilja. To se naročito reflektuje na Romkinje jer članovi Grupe za koordinaciju ne poznaju specifične potrebe i uslove u kojima žive Romkinje i imaju predrasude na osnovu nacionalne pripadnosti.

Multisektorski timovi za prevenciju nasilja nad ženama ne funkcionišu od formiranja Grupa za koordinaciju, jer se ne prepoznaje različitost u funkcionisanju i značaju rada ova dva tima. Grupa za koordinaciju radi Individualne planove zaštite žena, a multisektorski timovi treba da kreiraju lokalne javne politike, programe i budžete za prevenciju i zaštitu žena od nasilja.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći se primenjuje od 1. oktobra 2019. i njime se uvodi Registar pružalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške, a besplatna pomoć se pruža po prethodnom odobrenju.

Ovaj zakon nije adekvatno sagledao potrebe žena sa iskustvom nasilja, jer je potrebno vreme od trenutka kada žena podnosi zahtev za korišćenje besplatne pravne pomoći do dobijanja rešenja da joj je odobreno korišćenje besplatne pravne pomoći. Advokati nisu obučeni za podršku i zastupanje žena sa iskustvom nasilja. OCD mogu biti pružaoci podrške-savetovanja, ali je teže registrovati se kao pružalac pomoći, odnosno zastupanja na sudu.

Romkinjama bez obrazovanja je dodatno otežavajuća okolnost oko popunjavanja zahteva za dobijanje besplatne pravne pomoći, ali im je otežan i pristup informacijama o dobijanju besplatne pravne pomoći.

Izmene i dopune Porodičnog zakona

Romske devojčice izložene su nasilju kroz sklapanje prinudnih dečijih brakova, koji predstavlja jedan od uzroka nasilja nad Romkinjama u porodici i partnerskim odnosima. Predstavnici ustanova i institucija ne reaguju jer dečije brakove pripisuju romskoj tradiciji, a ne kršenju dečijih prava i nasilju nad devojčicama.

U Zakonu stoji da dečiji brakovi mogu da se sklapaju po preporuci sudova i mišljenja Centara za socijalni rad. Odlukom apelacionog suda se dozvoljavaju dečiji brakovi, smatraju da je to tradicija Roma/kinja što je rezultat postojanja predradsuda i stereotipa .

Preporuka je izmenit Porodični zakon, da se poštuje granica od 18 godina , izbrisati mogućnost sklapanja braka sa 16.godina, kako je zakonom predviđeno uz mišljenje CSR-a.

Nedostaju izmene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti, naročito one kojima bi se jasno definisale usluge nacionalnog SOS telefona i kriznih Centara za žrtve seksualnog nasilja.

Za uslugu Nacionalnog SOS telefona Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja izdvojilo je sredstva, a uslugu pruža Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine u Zvečanskoj. Iako je nacionalni SOS telefon dostupan 24/7, on prima tek petinu poziva koje na godišnjem nivou upute žene sa iskustvom nasilja u Srbiji, i pruži sedam puta manje usluga od broja usluga koje pružaju ženski SOS telefoni. Uslugu obezbeđuje ne transparentno ne objavljujući tender za nabavku usluge po zakonu o javnim nabavkama

U Srbiji funkcioniše 9 licenciranih SOS telefona koji su dobili licencu kao nacionalni, dva pružaju uslugu 24/7 na besplatnom pozivnom broju sa svih fiksnih i mobilnih mreža, jedan od njih uslugu pruža na romskom i srpskom jeziku, čime povećava dostupnost usluge i višestruko-marginalizovanim korisnicama, što nije slučaj sa Nacionalnom linijom ministarstva.

Da bi zaštita Romkinja sa iskustvom nasilja bila efektivnija, neophodno je povećati broj usluga socijalne zaštite, koje će imati zaposlenu Romkinju kao pružateljku tih usluga koja bi u skladu sa nacionalnim, verskim i jezičkim potrebama pružila adekvatnu podršku korisnicama romske nacionalnosti.

Uticaj pandemije na povećanje nasilja

Pandemija korona virusa je uticala na povećanje broja prijave slučajeva nasilja u porodici, kao i na dostupnost usluga zaštite i podrške ženama sa iskustvom nasilja u Srbiji. Nasilje koje je postojalo pre proglašenja pandemije preraslo je sada iz psihičkog u fizičko i seksualno nasilje. Takođe, situacija uzrokovana pandemijom je uveliko uticala i na pružaoce usluga, na promene režima pružanja usluga i otežala dostupnost usluga ženama iz posebno osetljivih grupa (Romkinjama, ženama sa invaliditetom, ženama sa sela, starijim ženama).

Udruženje Romkinja Osvit – Niš i Odbor za ljudska prava – Vranje, dva licencirana SOS telefona pokrenuli su inicijativu Vladi RS za izmenu Uredbe o slobodnom kretanju za vreme policijskog sata i za smeštaj žena sa iskustvom nasilja u Sigurnim kućama za vreme pandemije i vanredne situacije.

Dokumenta su dostupna na linku: <http://osvit.rs/ostala-dokumenta/>

Broj programa za zaštitu žena od nasilja finansiranih iz budžeta, prema vrsti programa i nivou finansiranja

Nema programa koji su finansirani na lokalnom ili nacionalnom nivou. Imamo različitu paletu projekata koje su finansirani od donatora. Postoje slučajevi da se u okviru LAP-a na lokalnom nivou iako postoje budžetske stavke za finansiranje projekata za zaštitu od nasilja, sredstva ne izdvajaju za iste.

Analiza sudske prakse pokazala je da se uvek izriču sankcije koje su bliže minimumu.

Kada se radi o Romkinjama vrlo često su kazne diskriminatornog karaktera. Sudski sistem i društvo u celini ima predrasude i stereotipe posebno prema Romkinjama.

Postoje akreditovani programi koje relizuje Osvit iz Niša. Ovom podrškom je pokriven jug Srbije.

Romkinje i fenomen nasilja u porodici i partnerskim odnosima

U zavisnosti od institucije/ustanove nasilje nad Romkinjama se obično karakteriše kao kršenje javnog reda i mira, siromaštvo, neadekvatno održavanje higijene ili loših uslova stanovanja, neobrazovanost, dosledno poštovanje tradicije i običaja.

Zbog postojanja predrasuda i stereotipa Romkinje su izložene dodatnoj torturi od strane institucija/ustanova pa prolaze ne samo kroz partnersko već i kroz institucionalno nasilje.

Zbog toga radimo:

Senzibilizaciju predstavnika adekvatnih institucija za specifičnost žrtava romske nacionalnosti kroz sastanke sa njima, konferencije i okrugle stolove, ulične akcije, akreditovane obuke

- SOS telefon na romskom i srpskom jeziku: radno vreme 24/7 na broj 0800/100-909
- **2.669** Romkinja i **4.051** pripadnica većinskog stanovništva, ukupno **6.720** žena je koristilo usluge SOS servisa.
- **Ukupan broj svih poziva pristiglih na SOS telefon u 2020. godini**
- - 737 poziva, od toga 102 noćna poziva
- - 172 korisnice od toga 71 Romkinja